

Boden-ANAN

medlemsblad för

Boden
Överluleå
ForskarFörening

Nr 1

Årgång 20

Februari 2011

Foton Eila Fredriksson

Engla Mari Lundgren i 1500-talskläder "Öppet hus" 11 dec 2010

Okänd besökare, Sten och Berit Andersson värmer sig med glögg

Innehåll

- s.2 Föreningsinformation, Ordförande har ordet
- s.3 Medlemsavgift, Återställare, Släktforskningsdag, Årsmöte, Nya mikrokort, Visning av datasajter
- s.4 Varför krig igen?
- s.9 Från häxor till dagens påskkäringar, Vad de gamle hade att säga
- s.10 Gustaf Westerlunds Släktförening
- s.11 Den lilla husläkaren på landet
- s.12 Översättning om soldat Sabelman, Spion eller inte?
- s.13 Antavla för Fritiof Enbom
Ewa Sandberg
- s.14 Skolskjutsar för 70 år sedan
- s.15 Nya medlemmar, Adressändringar, Grattis, Tack
- s.16 Försäljning, Släktbok, CD-skivor till salu

Inbetalningskort medföljer

Styrelse och övriga funktionärer för Boden Överluleå ForskarFörening

*medlem i Sveriges Släktforskarförbund

Föreningens adress: Boden Överluleå ForskarFörening Idrottsgatan 2 D, 961 64 BODEN

Plusgiro: 1 57 58 - 6

Tel till forskarrummet i Råbäcksgården: 0921 - 504 13, e-post: boff.boden@spray.se

Ordförande	Björn Fredriksson	Nipvägen 18	961 44	Boden	tel 0921 - 653 15
		e-post: bjorn.fredriksson@egonet.se			
Sekreterare	Eivor Lind	Björknäsvägen 1 A	961 64	Boden	tel 0921 - 550 28
Kassör	Anne-Britt Brunnström	Salladsvägen 11	961 47	Boden	tel 0921 - 723 28
Ledamot	Lars Berg	Kusön 228	961 98	Boden	tel 0921 - 501 39
Ledamot	Rolf Stenlund	Drottninggatan 34 B	961 76	Boden	tel 0921 - 526 75
Styrelsesuppleanter	Berthill Munkestam	Rubinvägen 16	961 46	Boden	tel 0921 - 654 45
	Barbro Forsberg	Antilopvägen 11	961 68	Boden	tel 0921 - 196 15
Valberedning	Anna-Maria Persson	Karetvägen 24	961 42	Boden	tel 0921 - 533 33
	Ingmar Åkerstrand	S Bredåker 57	961 95	Boden	tel 0921 - 47 01 65
	Kåre Andersson	Alträsk 62	961 95	Boden	tel 0921 - 48 11 17
Revisorer	Carl-Lennart Persson	Karetvägen 24	961 42	Boden	tel 0921 - 533 33
	Anna Wedén	Strandplan 21	961 34	Boden	tel 070 - 341 30 31
Revisorsuppleanter	Catharina Källström	Drottninggatan 16 B	961 35	Boden	tel 0921 - 102 63
	Rickard Pahlsson	Santasaari 23	953 95	Nikkala	tel 0922 - 230 13
Redaktör för medlemsbladet:	Eila Fredriksson	Nipvägen 18	961 44	Boden	tel 0921 - 653 15
		e-post: eila.fredriksson@egonet.se			
Bildansvarig	Göte Sundberg	Pilotvägen 7	961 39	Boden	tel 0921 - 161 42

MEDLEMSAVGIFT, KODKORT och NYCKEL

Medlemsavgiften för år 2011 är 150 kronor.

Kodkort till ytterdörren och nyckel till kammaren finns att köpa i Råbäcksgården. Kodkort kostar 50 kronor och nyckel 100 kronor. För att köpa dessa fordras att du är medlem i föreningen. Kortet ger tillträde till lokalerna från kl. 07.00 till kl. 21.00 alla dagar i veckan. Nyckeln ger tillträde till kammaren, där vi förvarar våra samlingar.

Ta kontakt med någon i styrelsen om du är intresserad.

ADRESSÄNDRING

Om du ändrat adress, var vänlig meddela föreningen din nya på e-post: boff.boden@spray.se eller tel 0921-653 15. Vi får inte adressändringar från något register.

PLANERAD UTGIVNING

Boden-ANAN planeras komma ut:

vecka 16 - manusstopp 31 mars 2011

vecka 36 - manusstopp 21 augusti 2011

Ordförande har ordet

Nu är det nytt år igen och nya släktforskarutmaningar. Gör ett besök på Råbäcksgården och pröva på alla IT-sajter vi har och dessutom finns ett flertal CD-skivor som du kanske inte ens visste om att de fanns. Som medlem är Du ju med och betalar allt som föreningen köper in, och då skall ni ju också utnyttja detta. En annan fördel med att komma till gården är att träffa alla trevliga släktforskare och kanske t.o.m. utbyta anor. Vi har ju även ca 2 000 böcker och häften som du kan använda dig av i olika sammanhang!

I skrivande stund är en introduktionskurs i släktforskning genomförd och två nya grundkurser är på väg att starta. Tisdag kväll och onsdag eftermiddag i Studieförbundet Vuxenskolas regi. Min vädjan i förra numret av Boden-ANAN hörsammades, så Stig Gustafsson har nu tagit på sig en nybörjarcirkel i släktforskning på tisdagkvällar!

Många av Er kommer säkert ihåg tiden med mikrokort på biblioteket, då deltagarna i studiecirkel i släktforskning snällt fick sitta och vänta på varandra för att få tillgång till läsapparaterna. Det fanns ju nämligen bara två läsapparater och en mikrofilm-läsare. Den tiden är inte längre bort än på

1990-talet! Då fick man beställa mikrokort från SVAR, och i bästa fall kom korten till nästkommande vecka. Idag, 20 år senare, finns hela världen tillgänglig i läsapparaterna, som numera benämns datorer och Internet.

Efter många organisationsmöten i projektet "Rakare spår till Norrbottens lokalhistoria" har vi nått fram till att genomföra en konferens den 26 februari på Kulturens Hus i Luleå. Inbjudna till detta är representanter från länets alla forskarföreningar, hembygdsföreningar, arkiv, museer, bibliotek m.fl. Jag vet att positiva svar på inbjudan redan har kommit in, så det skall bli intressant att delta i detta! Konferensens första mål är att skapa nätverk mellan ideella föreningar och länets arkiv, museer och bibliotek. Det andra delmålet är en Internetportal, speciellt för länets lokala historia och historiker.

Vi har inbjudit Olov Skoglund, som årsmötesföreläsare ang. projektet PitePorträtt! Om du har gamla porträttfoton, före 1930, så ta med dessa så kanske du kan få personerna identifierade, eller få vägledning om hur du kan gå vidare med efterforskningen. I nuläget finns ca 64 000 porträttfoton i detta projekt!

Jag hälsar alla välkomna till årsmötet, Släktforskningens dag och i övrigt alla dagar på året!

Björnvrål

Medlemsavgift

I det här numret av Boden-ANAN följer inbetalningskort för 2011 års medlemsavgift med. När ni betalar, tänk på att **ange namn och medlemsnummer!** Det innebär mycket merarbete och dessutom extrakostnader att eftersöka vem betalaren är när uppgifter saknas. Om du glömt ditt medlemsnummer, så finns det på adressetiketten, ovanför namnet.

Avgiften är även i år 150 kronor, enligt medlemsbeslut på höstmötet.

Återställare

Om intresse föreligger drar vi igång en ny omgång återställare, när vi har 6 - 8 anmälningar.

Återställaren är till för Dig som kommit av Dig med forskningen. Har Du kört fast? Tycker Du att Du glömt bort hur man går till väga? Har Du kommit till nya frågeställningar? osv. osv. Då är troligen det här något för Dig. Återställaren är tre gånger tre lektionstimmar, onsdagkvällar 18.30 - 21.00.

Du anmäler Dig till Björn tel 0921 - 653 15.

Släktforskningens dag 2011

Familjen Valfrid Sundström Brännträsk. Bilden tagen 1924

2011 års evenemang blir den 19 mars kl 11.00 - 15.00 på Råbäcksgården, och i år har Släktforskningens dag inget tema. Ett dammigt och repigt foto kan vara nyckeln till din släkt. Jim Karlsson kommer att visa foton under denna tid och kl 12.00 - 13.00 berättar Björn Fredriksson om soldatforskningen, och Eila Fredriksson visar exempel på hur en soldatakt kan se ut.

Vi visar hur det går till att släktforska och guidar dig även runt i lokalerna, om du är intresserad av detta! Försäljning av böcker, CD-skivor, vykort m.m. Om du är medlem eller inte, spelar ingen roll, alla är lika varmt välkomna!

Årsmöte

6 mars i Almska skolan

kl 14.00

Olov Skoglund Piteå håller föredrag om hur det går till att identifiera gamla bilder

Sedvanliga årsmötesförhandlingar

Slutförsäljning och dragning på

medlemslotteriet

Korsordsdragningar

Medlemsresan

Besökslotteri och fika!

Välkomna!

Nya mikrokort

Norrbottens län	födda	1940
- " -	vigda	1940
- " -	döda	1940
Bodens stad	födda (C-kort)	1929 - 1940
- " -	vigda (E-kort)	1920 - 1939
- " -	döda (F-kort)	1934 - 1939
Edefors	utflyttning	1925 - 1938
Nederkalix	C: (födda)	1688 - 1730
Nedertorneå	utflyttning	1926 - 1940
Norrjärden	födda (C-kort)	1915 - 1931
- " -	vigda (E-kort)	1915 - 1929
- " -	döda (F-kort)	1915 - 1926
Piteå lfs	vigda (E-kort)	1918 - 1940
Piteå sfs	förs.böcker	1925 - 1940
- " -	födda (C-kort)	1861 - 1925
- " -	vigda (E-kort)	1861 - 1935
- " -	döda (F-kort)	1861 - 1926
Överkalix	födda (C-kort)	1861 - 1937
- " -	vigda (E-kort)	1861 - 1928
- " -	döda (F-kort)	1861 - 1930

Visning av datasajter

På höstmötet var det önskemål från medlemmarna att lära sig använda de IT-sajter som BÖFF har, och då lovade styrelsen att hitta tillfällen under våren.

Hoppas att någon av dessa tider passar!

Måndag 7 mars kl 18.30 - 20.00 visar vi Genline

Måndag 14 mars kl 18.30 - 20.00 visar vi SVAR

Måndag 21 mars kl 18.30 - 20.00 visar vi Arkiv Digital

Varför krig igen?

Del 2 av Eilert Gezelius

Rykten kom nu i svaj från södra landsändan. Den 18 mars hade den lilla gränsfästningen Svartholm kapitulat med 700 mans besättning. Den 12 april hade överste Wuitsch intagit hela Åland och det senaste ryktet var att konteramiralen Bodisco intagit Gotland utan att ha behövt avlossat ett enda skott. De flesta anade nu att svenskarnas huvudfästning Sveaborg var i ett utsatt läge. Skulle det falla i ryssarnas händer skulle de ha kontroll över hela sydöstra Finland och inte minst huvudstaden Helsingfors. Sveaborg var en oerhört stark fästning, som svenskarna byggt upp under mer än 50 år. Den var insprängd i klippöarna utanför Helsingfors och ansågs från svenskt håll som ointagbar. Beräkningar hade gjorts att det skulle behövas minst 40 000 man och ändå skulle inte utgången vara given. Sveaborgs besättning bestod av 7000 man, ungefär lika många som den ryska armén fört fram i närområdet. En reguljär belägring ansågs lika omöjlig. Hela finska skärgårdsflottan fanns i närheten för att freda fästningen från sjösidan. Därmed återstod bara landsvägen för att komma den nära. Det största hotet som svenskarna såg det var dess kommandant, Karl Olof Cronstedt. Han var en alldeles utmärkt sjöofficer, men saknade all erfarenhet och förmåga att leda försvaret från en belägrad fästning. Dessutom hade han brist på kunniga och erfarna medhjälpare. Det värsta av allt var dock, att en av de mest dugliga officerarna, överste Jägerhorn var en förrädare som gick ryssarnas ärenden. Den holländske generalen von Suchtelen hade förespeglat Jägerhorn en helt sorgfri framtid till den som gav upp Sveaborg utan strid. Det lyckades för von Suchtelen att med Jägerhorns hjälp ta reda på vad som var fästningens svaga punkt. Den 6 april hade han förmått den svenske officeren att avsluta en konvention som gick ut på att vapenvila skulle råda till den 3 maj. Därefter skulle fästningen överlämnas till Ryssland. Med detta skumraskspel lyckades ryssarna komma över hela fästningen utan att ett skott avlossades. Den skyddande skärgårdsflottan som låg utanför infrusen ökade på ryssarnas krigsbyte till mer än 100 skepp och mängder av kanoner och ammunition. Efter att bägge fästningarna nu var i ryssarnas händer så kom hela landet ända upp till Österbotten att hamna i ryssarnas händer.

Precis som väntat hade danskarna följt i sina allierades spår. Den 14 mars 1808 överlämnade det danska sändebudet Danmarks krigsförklaring mot Sverige. Det skedde mer eller mindre på order av Napoleon, som ville tvinga Sverige att skilja sig från de engelska bundsförvanterna och anta det han före-trädde, kontinentalsystemet. Enligt Napoleons plan skulle en fransk armé på omkring 20 000 man tillsammans med

14 000 danskar gå över västra gränsen och inta Skåne så fort de fick underrättelser att ryssarna intagit Åbo i Finland. Den 13 000 man starka truppstyrkan som då stod i södra Norge under ledning av danske prinsen Kristian av Augustenburg skulle samtidigt anfalla från det hållet. Sverige var med andra ord hårt trängd från flera håll. Alla svenska strids-krafter sattes nu i rörelse söderut för att försvara Skåne. Fältmarskalken Troll fick befälet över 7 000 man för att möta hotet söderifrån. Under generalen G M Armfelt drogs 14 000 man ihop för att möta hotet från väster. Samtidigt gick en order ut till överste Bergensträhle att han med 2 000 man skulle bevaka den norrländska kusten och ha uppmärksamhet på inmarschvägar från Norge till Jämtland. Man befارade att ryssarna även skulle ta sjövägen och besätta kusten och därigenom skära av hela Sverige.

Kungen å sin sida var helt fången i sina storhetsdrömmar om ett utvidgat Sverige. Han ville genom olika företag utvidga landet både i söder och väster, mindre tänkte han på den taktiska krigföringen. Så fort Armfelt hunnit samla ihop sin styrka på 7 000 man fick han order från kungen att anfalla Norge. Inledningsvis såg företaget ut att bli enkelt. Armfelts trupper mötte inget nämnvärt motstånd och var i början av april framme vid Glommen. Först vid Lier nära Kongsvinger hade norrmännen ett starkare fäste mellan sjöarna Tarven och Fusker. Det gick fortfarande bra för Armfelt, han lyckades driva bort de norska trupperna från sina ställningar efter att de fått alltför stora förluster. Han kastade lystna blickar på Kongsvingersfästningen på andra sidan sjön Glommen, men fick ge upp tanken då han saknade artilleri. Under samma tid hade överste Gahn gått med 530 man och två trepundskanoner från Dalarna och in i Norge. Han lyckades med sin lilla kår framrycka ända till Midskogen för vidare destination Glommen. På vägen blev hans styrka överfallen och fick lägga ned vapnen efter en ojämn och förödande strid.

Den 19 maj kom kungen på nya tankar. Han befallde Armfelt att dra tillbaka sin trupp över gränsen. Under den operationen drabbades han av stora förluster. Nästan hela hans vänstra flygel bekämpades till siste man vid Enningdalens kyrka den 10 juni. Först i mitten av augusti var alla svenska trupper tillbaka från Norge. Mer än hälften stupade eller tillfångatagna.

Huvudorsaken till Gustav Adolfs order om återtåg var att han ville realisera sin favoritplan, nämligen landstiga på Själland. En stor engelsk transportflotta med 11 000 man under general John Moore hade anlänt till Göteborg. Den svenske kungen försökte

övertala Moore att sätta in sina styrkor mot danskarna och på så sätt slå bort hotet mot Sverige i söder. Den engelske befälhavaren vägrade i sten att ingå något sådant förbund. Han tyckte planen var både oklok och rent av dumdrigt. John Moore tog sin flotta och seglade bort till kungens stora ilska. Därmed föll hela hans plan om en utvidgning söderut ihop som ett korthus.

I Finland hände stora saker medan svenskarna hade koncentrerat sig på södra och västra landsändan. I början av juni hade man upptäckt att ryssarna börjat röra på sig med större trupperheter. De ryckte fram över Pieksämäki och Jorois med fem brigader. Sandels grupperade sina styrkor vid Toivala för att på så sätt binda så många fiendestyrkor som möjligt till området och på så sätt skydda huvudarmén. Den 28 juni skrev Klingspor en rapport till kungen om det utsatta läget i Finland, där han nämnde att han inte såg någon annan väg för huvudstyrkan än att försvara sig så länge han hade något folk kvar.

Efter den här händelsen började kungen åter rikta sina blickar mot Finland. Han gav direktiv om att huvudarmén skulle återta de landsdelar som gått förlorade i början av året. Han beslutade sig för att på nytt framtränga på andra sidan Östersjön. För att själv leda dessa landstigningar reste han till Åland den 30 juni.

Under senvåren och sommaren hade ryssarnas ställning i södra Finland försämrats. Den 12 maj hade ålänningarna rest sig mot ockupationsmakten och med hjälp av några svenska krigsfartyg hade överste Wuitsch och hela hans styrka försatts ur stridbart skick. Många dödades och resterande tillfångatogs av befrielsearmén. Vid nästan samma tidpunkt hade även Gotland befriats av en svensk eskader under amiral Cederström som landsatt ett par tusen man vid Östergarn och tvingade den ryske härföraren Bodisco att utrymma ön. Däremot misslyckades ett par mindre landstigningsförsök i syfte att stödja Klingspors framryckning söderut. Det första var vid Lemo sydost om Åbo där von Vegesack försökte landstiga med 2 500 man den 19 juni. Ryssarna var dock på sin vakt och mötte svenskarna med överlägsna stridskrafter, som drev dem tillbaka till stranden. Morgonen därpå avseglade de slagna svenskarna med destination Åland. Så mycket bättre gick det inte heller när generaladjutanten överste Bergensträhle i juni landsteg med 1 100 man och fyra kanoner i Österbotten för att återta Vasa. Han styrka var på tok för liten för en sådan uppgift, efter bara tre timmars gatustrider sårades hans själv och drygt 250 svenska soldater tillfångatogs. Resten lyckades rädda sig undan till Österhankmo där den under natten avseglade till Nya Karleby under befäl av major Ulfhjelms.

Vid mitten av juni månad hade Klingspor förflyttat sig från Brahestad för att försöka återta vad han förlorat under vintern genom ryssarnas blixtanfall. Sin vana trogen förhastade han sig inte, det tog tämligen lång tid så de underlägsna ryssarna med lätthet hann dra sig tillbaka. Först under andra veckan i juli hade han nått till linjen Vasa och Lappo.

Den ryske befälhavaren hade hoppats på förstärkningar för att kunna bjuda svenskarna ordentligt motstånd, men Sandel försvarade Toivalabefästningarna med sådan styrka att vägen var avskuren och ryska förstärkningstrupper nådde aldrig fram. Men Buxhövdens kände till Klingspors rädsla för en överlägsen motståndare och lyckades därmed hålla svenskarna i schack trots sin numerärt sett underlägsenhet. Han gav Rajevski order att gå rakt på svenskarna och söka strid för att skrämma Klingspor. Lyckligtvis hade Adlercreutz hunnit fram i täten och tog direkt strid med Rajevski. Den 14 juli blev det en hård strid vid Lappo där Rajevski förlorade mer än 400 stupade. Det här fick till följd att folkresningen mot ryssarna började sprida ut sig i Tavasteland. Till fältväbel Roth och hans 40 Björneborgare sällade sig allt större frivilliga. De började med rena gerillakrigföringen, snappade upp ryska kurirer, stal proviant, brände broar och gjorde allmänt sabotage. Till slut hade Rajevski hamnat i sådana svårigheter att han bröt upp från Alavo den 24 juli och startade ett återtag över Jyväskylä mot Tavastehus. Det här stärkte modet hos Klingspor så han bestämde sig för att förfölja ryssarna och tränga dem så långt söderut att de skulle bli ett lätt byte för kungen och de trupper han höll på att samla på Åland. Men i vanlig ordning var Klingspor alltför försiktig, han skyllde på allt möjligt från bristen på proviant till att ryssarna var för starka. I det svenska högkvarteret gick allt lika långsamt och omständigt. Det slutade med att ryssarna hann få fram förstärkningar och byta ut Rajevski mot den betydligt hårdare och mer erfarne krigsherren Kamenski. Genom det draget vändes krigslyckan till egen fördel. Von Döbeln lyckades trots detta besegra en jämnstark styrka vid Kauhajoki och fortsatte av bara farten på kustvägen mot Lappfjärd. Adlercreutz hade efter en hård strid vid Alavo lyckats besegra en rysk kår, Klingspor lyckades slå en rysk styrka vid Pulkila och därefter återta Kuopio. Nu gjorde Klingspor ett fatalt misstag. Han började splittra upp sin huvudstyrka och vågade inte fullfölja sina små men ändå betydelsefulla framgångar. Efterhand som tiden gick stod det snart uppenbart att Klingspor var för svag ledare för att kunna återerövra södra Finland. Någon större hjälp från hemlandet var inte att tänka på eftersom ryssarna hade herraväldet till sjöss och omöjliggjorde landstigningar. Dessutom fanns det inga trupper att kunna sätta in till lands eftersom nästan alla armétrupper från

norra landsändan i Sverige fanns i Skåne. Det var först i slutet av augusti som kungen lyckats samla ihop tillräckligt med manskap på den norrländska kusten, för att vara stark nog att göra ett nytt försök att komma upp i fiendens rygg. Ännu en gång föll hans val på von Vegesack som högste befälhavare näst honom själv. Han fick direktiven att landstiga vid Björneborg och falla upp i ryggen på de styrkor som höll von Döbeln fullt sysselsatt. Men oturen grinade von Vegesack i ansiktet, en kraftig storm skingrade hans transportflotta så de tvingades gå iland vid Kristinestad dit han anlände den 28 augusti med 2 500 man. Därifrån tågade de landvägen till Lappfjärd och förenade sig med överstelöjtnant Enok Furuhielms kår. Då ryssarna påföljande morgon gick till anfall mot Furuhielms förposter skyndade han sig dit och gav genast order till den nyanlända svenska truppen att marschera upp vid sidan om finländarna. Svenskarna gick till attack med blanka bajonetter och drev ryssarna på flykten. Precis när Furuhielm skulle skörda frukten av sin seger och jaga efter ryssarna för att nedgöra dem fullständigt fick han order från kungen att han i stället skulle förena sig med huvudarmén. Ett ödesdigert misstag, ett par veckor efter den här händelsen kom äntligen kungens landstigning från Åland igång. Samtidigt fördes en större truppmassa över från Gävle för att landsättas i närheten av Åbo. När Ålandsbrigaden med 2 650 man under ledning av Albrekt von Lantingshausen just fått landkänning möttes de av ett massivt ryskt anfall. De klarade inte av att hålla stånd mot den kraftiga anfallsvåg de fick mot sig och drevs tillbaka till landstigningsplatsen. Lantingshausen hade inget annat val än skyndsamt få sitt manskap till sjöss igen. Den 26 september försökte han på nytt landstiga, nu vid platsen Helsing och resultatet blev om möjligt ännu värre. Förlusterna blev så stora att han på nytt fick blåsa till allmän reträtt inför en övermäktig fiende. Dessa två landstigningsförsök hade kostat honom över 1 000 stupade.

Gävlekåren som börjat överföras till Finland möttes av ett så häftigt oväder att fartygen skingrades åt alla håll. Flera fartyg gick under med man och allt medan ett flertal grundstötte när de nådde den finska skärgården. Efter dessa samlade motgångar gav Gustav IV Adolf upp alla försök att landsätta svensk trupp bakom ryssarna för att skära av dessa.

Finlands öde var nu mer eller mindre beseglat. Klingspors svenska armé hade lidit ett svårt nederlag vid Karstula och hela huvudstyrkan var på återtåg. Klingspor ville inte riskera att bli avskuren så han höll högsta möjliga fart på reträtten. Han skickade en rapport till kungen att han ville ha transportfartyg till Vasa för att snabbt överskeppa armén till Sverige. Kungen ignorerade hans begäran. De hamnade i strid flera gånger. Vid Kuortane den 31 augusti, vid Ruona

den 1 september och dagen efter vid Salmis. Först vid Salmis lyckades Adlercreutz göra tillräckligt motstånd så att resten av huvudstyrkan skulle kunna få lite andrum, men förlusterna hade varit betydande, två officerare och 104 man hade stupat, ytterligare 20 officerare och 376 man var sårade samt fyra officerare och 173 man tillfångatagna av ryssarna. Ny order kom från Klingspor, armén skulle genast samlas vid Vasa och den 10 september fanns huvudstyrkan vid Lillkyro med ryssarna tätt bakom. Samma kväll fick Klingspor rapport om att tvärvägen över Lintulaks hölls av fienden, det innebar i praktiken att ryssarna var på väg att skära av hans reträttväg norrut mot Nya Karleby. Klingspor greps nu av panik, han började föra underhandlingar med Kamenski för att få föra ut sin armé till Umeå. Von Döbeln blev galen av ilska när han fick höra vad Klingspor försökte med. Han vände sig till sin närmaste man och sa – Led fram min häst, så skall jag ställa ordning på den saken! Han samlade ihop sina trognaste Björneborgare och skyndade mitt i natten till vägkorset vid Juutas där han på morgonen blev hårt attackerad av ryssarna, men von Döbeln tillfogade ryssarna så stora förluster att de tvingades på flykt. Vägen norrut var därmed fri för Klingspor.

Dagen efter var ryssarna på nytt i hämlarna på Klingspor. Samma dag utkämpades ett av krigets blodigaste slag vid Oravis där Adlercreutz satsade allt på ett kort och förlorade. Ytterligare två officerare och 101 man stupade, 25 officerare sårade och 251 man. Sex officerare och 355 man hade tillfångatagits av ryssarna.

Svenskar och finnar kämpade sida vid sida från tidig morgon till sena kvällen. Den ryska övermakten var för stor. När Adlercreutz på kvällen konstaterade att han förlorat 25 % av sin styrka insåg han att endast ett återtåg gällde. Bland många som utmärkte sig vid det här slaget måste nämnas underlöjtnanten vid Svea artilleri, Vilhelm von Schwerin. Med sina två brukbara kanoner hindrade han ryssarna i många timmar innan han slutligen föll dödligt sårad till marken och fienden kunde framtränga. Det kanske inte var så konstigt att truppernas moral sjönk i botten. Man bör även ha i åtanke att i Klingspors huvudarmé var nära 5 000 man sjuka och försatta ur stridbart skick.

Fälttåget var nu avgjort. Det enda som återstod var ett återtåg genom bygderna i norr. Det genomfördes i ett sträck utan längre pauser. Ett vapenstillestånd undertecknades den 29 september i Lohteå, ryssarna flyttade då fram sina förposter till en linje mellan Idensalmi och Himanko. Samtidigt togs befälet från Klingspor och han blev ersatt av den då 74 årige generalen af Klercker. Men detta ogillades av kejsar Alexander, han sade upp den med omedelbar verkan. Samma dag anföll ryssarna Sandels trupper vid Virta

bro. Slaget blev hårt och Sandels orkade aldrig motstå den överlägsna fienden. Detta blev den sista våldsamma striden på Finlands jord. Sandels drog sig ur och gick tillbaka till Kasurila. Där nåddes han av rapporten om vapenstilleståndet som skrivits under 29 september. Det föranledde honom då att fortsätta sitt återtåg till passet nordväst om Idensalmi dit de nådde den 5 oktober. Den svenska ledningens bekymmer ökades på genom vinterns antågande. Hur skulle man hinna få bort alla de enorma förråd man lagt upp i Uleåborg. Adlercreutz började underhandla med Kamenski. Om han fick fjorton dagar på sig att dra bort sina trupper utan skottlossning så kunde ryssarna ta över de svenska förråden. Kamenskis trupper, som var trötta och hade dåligt med utrustning gick som väntat med på detta. Genom en ny konvention i Olkijoki den 19 november förband sig af Klercker som övertagit befälet efter Klingspor att utrymma Finland. Den 13 december tågade de sista resterna av den svenska armén, cirka 7 000 man över gränsälven Kemi älv, Sandels brigad hade även anslutit. Finland överlämnades den dagen till fienden. af Klercker förlade sitt högkvarter i Torneå. Manskapet var hårt brandskattat, Livbataljonen vid Västerbottens regemente bestod av endast 131 man, överstelöjtnantens bataljon hade 179 stridsdugliga soldater.

Enligt de fälttågsplaner Ryssland och Danmark kommit överens om, skulle de i början av 1809 rikta ett kombinerat anfall på tre fronter mot Sverige. En rysk armékår skulle framtränga över Bottniska viken och angripa de svaga resterna av den finska armén. En annan kår skulle gå över Kvarkens is och anfalla Umeå. Den ryska huvudstyrkan som fanns i södra Finland skulle från Åland tränga in i mitten av Sverige. Danskarna skulle i sin tur anfalla söderifrån med trupper de hade både i Norge och på Själland. Sverige fick underrättelser om vad som var på färde. En svensk truppmassa drogs samman till gränsen i väster mot Norge där man visste att danskarna var svagast. Det största hotet såg man i de ryska anfällen mot norra landsändan. Svenskarna brottades med stora interna problem. Gripenbergs och Cronstedts bägge kårer i Umeå hade drabbats av den svåra fältsjukan. Soldater dog dagligen och de räknades inte längre i hundratals. Av de 7000 man von Döbeln haft med sig hem från Finland återstod nu endast knappt 5 000 som var stridsdugliga. Den 13 mars arresterades kungen på Stockholms slott av ett antal officerare ledda av generalen Adlercreutz. Kuppen verkställdes på grund av det missnöje som gått genom de militära leden efter att Sverige tvingats överlämna hela Finland. Det jäste även i allmogeleden över att Finland förlorats. De höga militärerna anade att en folkresning var på gång och det ville man inte ha med fienden bankande på portarna. I början av mars 1809 satte ryssarna i verket

sitt fälttåg för att erövra Sverige. De hade bråttom att få det utfört innan isen bröts upp och den engelska flottan kunde segla in i Östersjön för att understödja svenskarna. Planen omfattade även ett anfall mot Torneå där de norra styrkorna hade sin bas samt anfall mot kuststäderna Luleå, Piteå, Skellefteå och Umeå.

Anfallet mot de kvarvarande svenskarna på Åland leddes av general von Knorring. Det var ingen liten styrka han fått ihop, hela 17 000 man mot von Döbeln dryga 5 000. Kvällen innan anfallet slogs ut nåddes von Döbeln av den uppseendeväckande nyheten från Stockholm att kungen var avsatt. Ordern till von Döbeln löd nu att snarast utrymma Åland och ta sig till fastlandet i Sverige. För att vinna tid och hinna sabotera sina egna talrika förråd på Åland inledde von Döbeln egna underhandlingar med fienden. Han lyckades i sitt uppsåt och gav överste Lagerbring direktiv att sköta dessa. När reveljen gick den 17 mars stod von Döbeln redo att starta återtåget från Eckerön över det tillfrusna havet. Ryssarna försökte kringgå hans flanker men misslyckades. Sent på kvällen nådde von Döbelns trupper välbehållna till Grisslehamn.

Den ryske befälhavaren, Barclay de Tolly hade ungefär samtidigt lyckats ta sin här över Kvarkens is och nått den svenska norrlandskusten. Det här gav Cronstedt närmast panik, han hade intalat sig själv och sina mannar att en sådan operation var omöjlig. Han kom sig inte för att slå ut ett anfall mot de då utmattade och halvt ihjälfrusna ryssarna som nådde land. Han började i stället att föra underhandlingar med ryssarna, som slutade i att han gav upp försvaret av Umeå med förråd och allt och drog sig tillbaka till Härnösand.

De Tollys marsch över isen fick den oanade påföljden att ställföreträdande befälhavaren Gripenberg när Schuvalov ryckte fram mot Torneå skickade fram sin stabschef överste Palmfelt för att nedteckna en konvention med ryssarna. Den innebar att alla stående svenska trupper skulle lägga ned sina vapen samt att alla förråd och magasin mellan Kalix och Umeå skulle överlämnas till ryssarna. Det här skedde den 25 mars, alltså samma dag som ryssarna lämnade Umeå och återvände till Finland på grund av dåligt underhåll. Genom Kalixkonventionen stod hela övre landsändan utan försvar. Gripenberg som handlat helt på eget bevåg i tron att hela riket lagt ned vapen mot ryssarna när kungen blivit avsatt, ställdes senare inför krigsrätt anklagad för förräderi. Hans agerande kan förklaras med de rapporter han fått om att en rysk kår ockuperat Umeå stad med alla dyrbara förråd och att en revolution genomförts i Stockholm där kungen arresterats. Han trodde sig vara helt avskuren och Gripenberg förstod nu att någon återerövring av hans fädernesland Finland aldrig skulle kunna ske. Dagen

efter anländer både en svensk och rysk kurir till Gripenberg med rapporten om att den ryska kår som varit i Umeå nu skulle återgå till Vasa och att vapenvila inträtt. De ryska trupper som nu fanns kvar i Norrbotten var närmare 8 000 man. En månad senare i slutet av april när vägarna åter igen bär igångsätter de en framryckning söderut. Närmast att möta anfall var Norra arméns 2:a fördelning spridd mellan Skellefteå och Umeå. Den svenska styrkan bestod av 2 521 infanterister, 126 ryttare och tio brukbara kanoner. Ytterligare 1 200 man skulle snabbt kunna sättas in om de behövdes. Från svenskt håll hade man bestridit ryssarnas anspråk på alla förråd ned till Umeå och för att avvisa försök att ta dessa hade ett detachement under överstelöjtnant Furumark sänts till Skellefteå för att rädda undan de förråd som fanns där. Den 14 maj hade ryssarna samlat cirka 6 000 man vid Storkåge och gick dagen efter till anfall med huvudkrafterna mot Skellefteå, fyra bataljoner, en kosackstyrka och två pjäser skickades över isen mot Yttervik för att skära av svenskarnas väg mot Umeå. Inför den övermakten gav Furumark genast order om reträtt. Försöket att i sista stund förstöra bron över Skellefte älv misslyckades så ryssarna kom snabbt över älven och intog ett svenskt kanonfäste som fanns för att försvara bron. Furumark och chefen för Vasas fältbataljon Arnkihl fick tag på några plutoner ur Västerbottens regemente och vände om för en motstöt. Med förenade krafter lyckades besegra den ryska truppen och räddade undan sin kanon. Det här tog lite för lång tid så när Furumark fortsatte reträtten hade den ryska styrka som kom över Yttervik hunnit fram och skurit av vägen. Furumark insåg att han var omringad så han beordrade sin trupp att lägga ned vapen. Ett 40-tal soldater lyckades fly medan underhandlingar pågick men återstoden av detachementet, tio officerare och 247 man togs som krigsfångar. Ryssarna kunde nu tämligen lätt inta Umeå, de framträngde så småningom ända till Öre älv.

Krigsrörelserna avstannade nu efterhand. I mitten av augusti kunde fredssamtal upptas, men där ställde den ryske kejsaren Alexander så hårda villkor på Sverige. Att man från svensk sida beslutade sig för att åter pröva krigslyckan. En truppstyrka på 8 000 man landsattes vid Ratan för att slå Kamenski i ryggen. Planen gick i stort ut på att skära av vägen mot Härnösand för att hindra att Kamenski skulle vända tillbaka till Umeå. Generalen Fabian Wrede försvarade med sina mannar Ångermanland på ett utomordentligt sätt. Nu var tanken att en landstigningsstyrka under Gustaf Wachtmeister skulle falla upp i Kamenskis rygg och göra processen kort med den ärrade krigsherren. Det gick dock på tok för sakta för Wachtmeister att få igång sin rörelse. Han stannade vid Sävars herrgård för att invänta nya order från högste befälhavaren i området, amiralen Puke. Medan Wachtmeister stod

handlingsförlamad blev han själv överfallen av Kamenski den 19 augusti. Den svenske officeren drabbades av panik och i stället för att ta strid backade han till Ratan. När han nådde dit brydde han sig inte om att gruppera sina styrkor i passet vid Djäkneboda, där han annars hade kunnat låsa fast ryssen och tillfogat honom stora förluster. Det här gjorde att Kamenski fick fri väg norrut och kunde välja den väg han ville. Den 20 augusti anlände ett krav från Kamenski att svenskarna skulle sträcka vapen. När svaret blev nej gick ryssarna genast till anfall. Trots att den svenska styrkan var mer än dubbelt så stor och understöddes av artilleri så lade de sig bara i försvar. Hade de gjort ett samlat kraftfullt anfall borde de rimligtvis ha slagit Kamenskis trupper sönder och samman. Den 22 augusti gick svenskarna åter ombord på sina skepp för att avsegla den 28 augusti. Vägen låg nu öppen både mot söder och norr för Kamenski, av någon anledning väljer han att gå norrut och grupper sina trupper i Piteå. Svenskarna vågar sig sedermera inte längre fram än till Umeå med ett avantgarde i Sävar när ryssarna försvunnit.

Den 2 september i Frostkåge slöts ett stilleståndsavtal mellan Sandels och Kamenski. Det gick ut på att svenskarna skulle kvarstå i Umeå med en förpostering i Rickleå och att ryssarna skulle kvarstå i Piteå med en förpostering i Jävre. Området däremellan skulle betraktas som neutralt.

Kraft, beslutsamhet och mod kännetecknade inte den tidens svenska officerare. Ingen talade om någon fortsatt offensiv, bara några veckor senare den 17 september tvingades man underteckna freden i Fredrikshamn där Sverige fick lämna ifrån sig hela Finland, Åland och den del i norra Finland som fanns mellan Kemi- och Torneå älvar. Det var flera orsaker som låg till grund för svenskarnas misslyckanden. Förräderiet mot Sveaborg, svenskarnas inbördes splittring och oförmåga att fatta beslut samt en slapp och dålig militär ledning var några av orsakerna till detta. Den 10 december slöts även fred med Danmark och den 6 januari 1810 med Frankrike efter det Preussiska kriget som varat 1805 till 1807 men inte officiellt avslutats förrän nu. Efter den här tiden har inga krigsrörelser skett på det egentliga Sveriges marker.

Fortsättning följer

Från häxor till dagens påskkäringar

Häxor som färdas på kvast till Blåkulla eller söta påskkäringar med en kaffepanna i handen med plats för pengar eller godis. Båda är numera en del av vårt påskfirande. Här en liten historik från tiden då häxjakt förekom till dagens påskkäringar.

1600-talet var häxprocessernas århundrade i Sverige. Den kulminerade 1668 - 76. Ca 280 kvinnor i Sverige mötte samma öde som Elin i exemplet nedan. 1704 brändes den sista häxan i Sverige.

Elin Andersdotter från gården Staxäng i Bohuslän anklagades för att vara häxa.

Elins brott:

Bröt en förlovning mellan ett par med hjälp av en citron (!).

Trollat sjukdom på en mjölnares fru.

Förstört sillfisket.

Häxprovet:

Hon genomgick häxprovet. Bunden till händer och fötter kastades hon i vattnet. Eftersom hon flöt var hon häxa.

Domen:

Elin torterades och hängdes upp i taket för att erkänna. 1671 dömdes hon och hennes man Ivar till döden genom halshuggning.

Skydd mot häxorna:

En häxa som fastnat i skorstenen skulle man elda bort med nio sorters lövträd.

Ett kors eller pentagram på ladugårdsdörren skyddade djuren från häxorna.

Flygmedel:

För att häxan skulle kunna flyga, smordes färdmedlet in med häxsalva hon hade i sitt smörjhorn. Smörjhornet och den Onde symboliseras idag med en kaffepanna.

Häxsalva:

Stormhatt

Malört

Bolmört

Belladonna

Opiumvallmo

Fingerborgsblomma

Fladdermusblod

Färdmedel:

t.ex. en bakspade, ugnsspade, ko, gris eller kvast

Häxprocesser 1668 - 1676

Norrland (främst i Västernorrland och Dalarna), Hälsingland, Stockholm och Bohuslän.

Tortyr användes, främst i Bohuslän.

Barn vittnade i rätten (4-åringar). Stoppades i Stockholm 1676.

I folktron har häxornas hem placerats på bl.a. Blå Jungfrun "**Blåkulla**".

Dagens påskkäring:

Häxornas återkomst på påskaftonen, är bakgrunden till dagens påskkäringar som byter påskkort mot godis.

Vad de gamle hade att säga

om Februari — Görjemånaden

Bemärkelsedagar och deras tecken

Den 2. En ljusstake: Jungfru Marias kyrkogång eller Kyndelsmessa. Med Kyndelsmessa kommer stark köld och ofta urväder. "Görje har då sin pelsruska". De skarpaste dagarna kallas Kyndelsmessoknutar. I forna tider var i Södermanland förbjudet att fälla ekorren från denna dag till den 29 sept.

Den 3. Blasius: Ett blåshorn: Skallgång efter rovdjur.

Den 6. Dorothea: En notnål: Fiskgarnet bindes och lagas.

Den 10. Skolastica: En kniv: Sista kvistningen av bärande träd.

Den 15: Siffermessa: Trenne avhuggna huvuden: St. Sigfrids trenne söner blevo halshuggna.

Den 18: En minnesvård: Luthers dödsdag.

Den 22: Per i stolen: St. Petri nycklar.

Den 24: Mattsmessa: En bila: Aposteln (Matteus) halshuggning. En sten: "Matts bryter isen, men är det ingen is, så gör han is". – Om thet fryser St. Paders natt, thå må the vänta thereafter brådt, att thet skall frysa väl hårdelig i trettio nätter", säger bonden dig.

Om efter en mild vinter sträng köld inträffar Mattei dag, kan den väl icke länge räcka, men det blir då så mycket längre oväder och nattfrost frampå våren.

Räven vågar sig på denna dagen, enligt gammal sägen, ej ut på isen av fruktan att den skall brista.

På denna dag, även kallad Löparsmessa, löper upp ur kärren en ört benämnd "Gråkullan" (*Eriophorum vaginatum?*), vilken skall vara särdeles tjänlig för korna om våren: — ävensom säges det, att den bock, vars horn nu "löpa" ut, kommer att arta sig gott. Middags-solen, eller den så kallade dagsmejan, verkar redan i denna månad så starkt, att den för den samma öppna snön på taken smälter och neddroppar vid 20 gr. köld.

Om myror i denna eller i början av nästa månad visa sig, vilket någon gång händer uti södra Sverige under vackra solskensdagar, anses detta såsom ett säkert tecken till sträng eftervinter.

Kommer Thordön denna månad, "det tecknar stor plåga och dö mest rike män".

Thordön i januari betyder fruktsamt år.

Gustaf Westerlunds Släktförening

– en udda 100-åring, där ingen forskat på 200 år

En kall februaridag 1801 föddes Gustaf Westerlund som oäkting i Härnösand. Han växte upp i stadens slumområde under dåliga familjeförhållanden. I tidig ålder fick han engelska sjukan, vilket gjorde honom oförmögen till tyngre arbete. En sämre start i livet hade han knappast kunnat få.

210 år senare är han stamfader för en släktförening som räknar sig som en av Sveriges äldsta. Antalet kända ättlingar är över 6 000 och man träffas vart 5:e år för att hedra minnet av Gustaf och hans hustru Brita. Gustaf blev kyrkoherde och makarna fick 17 barn varav alla blev vuxna och de flesta skaffade en egen stor familj.

Det finns mycket med Gustaf Westerlunds Släktförening som gör den unik. Redan Gustaf och Britas kärlekssaga är osannolik om man inte visste den var sann och dessutom berättad av Gustaf själv i hans anspråkslösa "biografi öfver mej sjelf".

Gustaf föddes som sagt på samhällets botten medan Brita var prästdotter från Finland och bodde hos sin morfar rådmannen Henric Bergman i Härnösand. De sågs tidigt i livet då Gustaf hade en talang som förde honom till de finare salongerna i staden - han hade en bra sångröst. Musik och sång var en populär underhållning när stadens förnämare familjer träffades. Gustaf hade också en annan egenskap som betydde mycket för hans framtid. Han hade ett älskvärt sätt som fick många av stadens mogna kvinnor med lite inflytande och pengar att engagera sig i hans utbildning och framtid. För en som var född utanför äktenskapet

fanns ingen möjlighet att få studera vid Härnösands gymnasium på den tiden, men hans "goda féer" lyckades trots detta få in honom där. Han var något överårig, men skötte sina studier.

Under tiden utvecklades hans och Britas vänskap till kärlek och de förlovade sig hemligt när Brita var 16 år. I hela 7 år hölls detta förhållande helt hemligt och de hade små möjligheter att ses och talas vid. En äldre änka var deras hemliga kurir som såg till att de i lönndom kunde utväxla 300 kärleksbrev utan att något röjdes. Kärleksbrev som de sedan gemensamt brände när deras första barn låg på Britas arm.

Under denna hemliga förlovning studerade Gustaf vidare och blev till slut prästvigd i Uppsala 1828. Då vände han åter till Härnösand, gick upp till Britas morfar, rådmannen, och anhöll om dotterdotterns hand. *"Han kunde just ej neka mig, men hade ändock sina erindringar deremot..."* skriver Gustaf själv om denna händelse. Det är tidernas understatement! Gubben gick i taket, låste in Brita och när hon några veckor senare lämnade Härnösand för att uppsöka sin fästman i Fredrika gjordes hon arvlös.

Bröllopet mellan Gustaf och Brita ägde rum den 1 januari 1829 i Fredrika där Gustaf hade sin första tjänst. Äktenskapet blev lyckligt, trots att de som prästfamilj i lappmarken inte levde i något överflöd. De flyttade till Sorsele, Arvidsjaur, Gällivare och slutligen till Jokkmokk där Gustaf blev kyrkoherde 1848. År 1853 föddes Wilhelm, som blev minstingen i syskonskaran på 17 systrar och bröder. Det var han

som redan 1883, medan Brita ännu levde, gav ut den första släktboken. Det var ett litet tunt häfte som innehöll de personer som var ättlingar till Britas far kaplanen Hans Nyström i Kortesjärvi. Hans Nyström hade 5 barn som alla skaffade familjer.

Redan här lades grunden till det sätt varpå släktbasen har vuxit genom åren. Alla som finns med har direkt eller indirekt genom ombud lämnat sina personuppgifter till ansvarig för släktförteckningen. I den förteckningen ingår alltså även fyra finska grenar och kontakterna över Bottenhavet har vidmakthållits intill dessa dagar. Förutom dessa personuppgifter har ett antal brev bevarats, allt från Britas egna och framåt, vilket även det ger en personlig bild av förhållandena. När Wilhelm 1896 på det första släktmötet i Boden föreslog att man skulle bilda en släktstiftelse, var dess syfte att söka bevara den goda sammanhållning som kännetecknat Nyström-Westerlundarna, men även att stiftelsen skulle kunna ge ekonomiskt bidrag till studier för mindre bemedlade ungdomar i släkten. Stiftelse skulle anordna släktmöte vart 5:e år och ge ut en reviderad släktbok med jämna mellanrum.

På det sättet har det sedan förflutit och i år äger det 22:a släktmötet rum i Mariefred den 1-3 juli och i samband med det ges också den 13:e släktboken ut, denna gång med brev mellan släktingar som tema. Gustaf från Kronholmen i Härnösand skulle nog bli mycket förvånad om han fick höra att hans släkt intill 8:e generationen fortfarande träffas och skulle säkert med en blygsam och lätt humoristisk kommentar visa sin uppskattning. Hans liv skulle ledigt kunna bli en tjock roman, där alla personer i den stora familjen söker skapa sig ett liv och där ett betydelsefullt besök av en syster från Finland såväl som kungligt besök från Stockholm får konsekvenser för familjen. Men för egen del nöjde sig Gustaf med några självbiografiska rader till sina barn.

Älskad och aktad avled Gustaf 1866 i Jokkmokk.

Släktföreningen har en egen hemsida: www.gustafwesterlund.se där det finns en del information, bland annat ett schematiskt släktträd och kontaktadresser till medlemmar i föreningen och dess styrelse.

2011-01-10/Curt Carlsson

Den lilla husläkaren på landet

Medel mot liktornar

Man tage några läderlappar, klistre dem tillsammans, så att de hafva 1/8 tums tjocklek, sticka eller skära nu efter liktornens storlek ett hol genom detta läder, så att den samma passar deruti. Man bstryke liktornen med litet althea-salva och lägge sedan lädret så häruppå, att liktornen kommer i det giorda holet, befäste det och drage genast en strumpa och sko deröfver.

Smärtan af tryckningen försvinner på stället, och efter 8, eller på sin höjd 14 dagars förlopp har liktornen med alla sina grenar dragit sig ur foten genom lädrets öppning.

Örtsoppa för lungsjuka personer

Man tage ängsyra, cikorie-ört, brunnkrasse, oxtunga (*Anchusa Linnaea*), ärenpris, isop, af vardera en hand full och sönderhacke dem. Sedan koke man 4 kalfsfötter jämte en half mark islandsmossa med 2 kannor vatten tills blott en är öfrig, sile sedan den geleartiga soppan, och låte i densamma de ofvannämde, tillredde örterna några gånger koka upp, hvarvid man kan lägga något socker deruti. Man erhåller en geleemassa, hvaraf man efter behag, ju mer desto bättre, flera gånger om dagen njuter, och derjemte i akttager en god diet.

Medel att befodra hårsväxten

Man tage 1/2 mark mærg af en oxe eller en ko, 1/2 mark svine-fett, 2 lod fint pulfveriserad chinabark, 2 quintin bergamotolja, jämte 2 lod kanelbarksvatten och blande allt detta väl tillsammans. Till 3 lod af denna pomada tage man vidare 1/2 quintin muskotolja och 1 quintin rosmarinolja. Om håret icke alltför starkt faller af, gör pomadan för sig allena tillräcklig verkan.

Mot magkrämpor

När man har magkrämpor, så tage man ungefär 3 à 4 droppar ätherisk kumminolja i en matsked full med arak, rum, körsbärs-esprit eller eljest ett starkt brännvin; man skall då nästan alltid deraf spörja den önskade verkan och länge blifva fri från denna plåga.

Mot förargelse eller förskräckelse

Om man intager en theesked *cremor tartarii*, eller, om man ej har det tillhands, lika mycket koksalt i en matsked salt vatten, så gör det god tjenst.

Översättning om soldat Sabelman

No 92

Den 26te i denna Månad, Klåckan emellan 2 á 3 om morgonen då underskrefven tillika vad min tjenste Cammerat, Soldaten vid Piteå Compagnie Eric Sabelman voro uti den här i Sunderby varande Sqvaltqvarn, att för vår Husbonde, Herr Översten och Riddaren von Rohrs räkning värkställa någon mäld, och Sabelman, som under Qvarns lös väckning ifrån ? blivit våt, hade afklädt sig inpå bara lintyget, för at det samma emot Elden i Spisen torka, upsparkade, Bonden Isak Nilsson ifrån förenämnde by, Qvarnhusdörren, som inifrån av oss var igenstängd med en sticka, samt hastigt och utan at hälsa med fullt vredesmod kom inspringades utan at säga ett ord bärande en yxa i högra handen, den han uplyftade, men i det samma med den vänstra stötte Sabelman för bröstet så, at han föll baklänges, där- under, Isak Nilsson skrek och svor förskräckeligen samt sade sig skulle hugga Sabelman så, at hjernan skulle synas. Sabelman steg så hastigt upp han kunde, då Isak Nilsson andra gången stötte honom för bröstet under det han ännu höll yxan uplyft med den högra handen, at Sabelman tumblade. – När Sabelman åter hastigt rättade sig och stod up, högg Isak Nilsson till Sabelman med yxan så häftigt, at där Sabelman icke kunnat hindra honom i farten och draga sig på Sidan, tror jag, at Isak Nilsson klufvit Sabelmans hufvud, men nu gick hugget förbi så, at Hammaren af Yxan endast tog på Sabelmans vänstra höft. Sabelman fick fast och höll Isak Nilssons armar, hvarunder jag ryckte yxan af Isak, men han i dett samma bet fast med tänderna i Sabelmans högra hand och med sin egen han förut hållit yxan, tog upp en knif utur Böxsäcken. – Då Sabelman bad om hjälp, sprang jag och höll fast Isaks arm på det han intet skulle kunna göra skada med knifven. – Änteligen gjorde Sabelman sig lös och gick ifrån Isak Nilsson några steg, men då Isak åter feck de en annan yxa, som låg på golfvet, fattade han den med ena handen och höll knifven i den andra, samt åter med häftighet sprang till Sabelman, hvilken lika hastigt kastade sig emot Isak Nilsson så at, de bägge, föllo omkull på golfvet, hvarunder Isak Nilsson åter fick Sabelmans högra hand fatt med munnen. — Sabelman bad mig ifrån Isak taga yxan, som jag genast värkställde och gjömde den så väl, som den jag förut Isak afhändt. — Därefter Isak Nilsson med sin härigenom ledig blifvande hand ref skjortan sönder, på Sabelman och höll hans högra hand fast emellan tänderna.

På Sabelmans och mina böner, af Isak Nilsson måtte släppa Sabelmans hand Lös utur sin mun, skjedde änteligen så her på Isak Nilsson och Sabelman stego up af golfvet. — Sabelman klädde genast på sig, derunder Isak Nilsson svor grufvelige upräknade alla kända Eder samt kallade Sabelman skjäl och Rackare, med mera. At så tillgådt, som berördt är, kan jag med Ed styrka

enär det påfordras. — Sunderbyn den 27 October 1795

Anders Nilsson i Sunderbyn

Uti min närvaro har Anders Nilsson tilstått Eric Sabelman en sådan attest som ofwan står, och på begiäran af Luleå d. 8 November 1795

P. Pehrsson – Dryg

No 93

Den 28 October 1795 ankom till mig Soldaten Eric Sabelman, för att låta undersöka tvänne honom tillfogade sår, av en illasinnad människja genom bett som han det sjelf yttrade. Wid undersökningen befanns Pepfingret, och Lillfingret på högra handen vara sårade, Det förra tvärt öfver medlersta leden, så att under den samma såret befans en tum bredt och huden jämte något frånlossad kött hängande till en fjerndels tum midt ofvanpå leden syntes et aflångt hål något djupt ingå mot benet. Leden var för öfrigt svullen och styf att den med svårighet kunde röra.

På minsta fingret har bettet skjedt något nedom medlersta leden, och var såret under fingret omkring en half tum bredt, och huden jämte något kött äfven frånlossadt. Ofvanpå var likaså ett djupt ingående hål. I ytterska ändarne af desse skadade finger sade han sig hafva föga kjänsel, som kan härröra af en hämmad cirkulation, förordsakad af klämningen mellan tänderna.

Detta varder härmed som attestatum meddelt

Pithe D 28 October 1795

And. Utterström

Bataillons- och LandsFältskär

Originaltexten renskriven av Eila Fredriksson

GH 1846 (17960120) nr 92 – 93

Spion eller inte?

Bland kända bodensare är Fritiof Enbom en av de mer kontroversiella. Han blev rikskändis i januari år 1952, under "kalla krigets dagar", då han avslöjades som spion. Under den utredning och de rättegångar som följde berättade han sin version av sin egen betydelse för den sovjetiska underrättelsetjänsten. Hans ord kom att orsaka att han själv och fem andra dömdes till straffarbete eller fängelse.

Huruvida hans utsaga innehöll sanningar eller bara handlade om en mytomans fantasier kommer väl inte att kunna fastställas, men historien berättar en hel del om tidsandan.

Hans antavla presenteras här

Johan Fritiof Enbom

2 Johan Evald Enbom f. 1873-06-22 Åminne Överlule fs (BD) d. 1934-02-15 Buddbyn Överlule fs (BD) Torpare, järnvägsarb. g. 1911-09-02	4 Lars Ulric Enbom f. 1842-01-15 Avan Nederlule fs (BD) d. 1909-03-07 Buddbyn Överlule fs (BD) Åbo —g. 1873-08-03	8 Elias Eliasson Enbom f. 1800-06-04 Alvik, Nederlule fs (BD) d. 1878-10-06 Avan, Nederlule fs (BD) —g. 1824-11-06 Anna Stina Carlsdotter f. 1805-04-22 Selet, Nederlule fs (BD) d. 1879-01-13 Avan, Nederlule fs (BD)	16 Elias Abramsson f. 1761-02-02 Ersnäs, Nederlule fs (BD) d. 1832-02-22 Alvik, Nederlule fs (BD) —g. 1789-04-25 Anna Brita Olofsdotter f. 1766-02-09 Alvik, Nederlule fs (BD) d. 1818-02-26 Alvik, Nederlule fs (BD) 17 9 Carl Persson f. 1766 (Hjerpliden), Dalby fs (S) d. 1828-08-17 Eriksberg, Nederlule fs (S) —g. Pernilla Andersdotter f. 1766 Dalby fs (S) d. 1837-04-03 Eriksberg, Nederlule fs (S) 18 10 Olof Hansson f. 1787-09-04 Sunderbyn, Nederlule fs (S) d. 1821-11-10 Sunderbyn, Nederlule fs (S) —g. 1810-03-25 Anna Persdotter Hök f. 1783-08-06 Hundsjön, Överlule fs (B) d. 1856-03-06 Sunderbyn, Nederlule fs (S) 20 11 Adam Persson f. 1791-06-08 Degersel, Råne fs (BD) d. 1876-03-09 Svartbäcken, Överlule fs (S) —g. 1818-03-08 Anna Eriksdotter f. 1793-04-24 Brobyn, Överlule fs (BD) d. 1878-05-28 Svartbäcken, Överlule fs (S) 22 12 Jonas Persson f. 1789-03-27 Kågeträsk, Skellefte lfs (S) d. 1810-04-26 Kågeträsk, Skellefte lfs (S) —g. 1807-12-27 Brita Hermansdotter f. 1785-03-16 Frautjälen, Skellefte lfs (S) d. 1869-03-16 Nyträsk, Jörns fs (AC) 24 13 Jonas Johansson Söderberg f. 1795-06-12 Gummark, Skellefte fs (A) d. —g. 1819-09-24 Johanna Maria Ekstedt f. 1794-02-26 Hjoggböle, Skellefte fs (A) d. 26 14 Karl Gustaf Marklund f. 1797-07-14 Storkåge, Skellefte fs (A) d. —g. 1820-12-03 Ulrika Jakobsdotter f. 1799-01-20 Böle, Skellefte fs (AB) d. 28 15 Olof Persson f. 1797-09-22 Högheden, Skellefte fs (S) d. —g. 1824-03-05 Marta Jonsdotter f. 1804-04-04 Stavaträsk, Jörns fs (AC) d. 1847-10-10 Stavaträsk, Jörns fs (AC) 30
1 Johan Fritiof Enbom f. 1918-09-07 Buddbyn Överlule fs (BD) d. 1974-09-11	5 Maja Brita Olofsdotter f. 1849-02-24 Orrtjärn Råne fs (BD) d. 1910-12-21 Buddbyn Överlule fs (BD)	5 Olof Johan Olofsson f. 1820-01-03 Sunderbyn, Nederlule fs (BD) d. Nordamerika —g. 1846-01-07 Anna Maria Adamsdotter f. 1820-10-27 Hundsjön, Överlule fs (BD) d. 1912-03-06 Buddbyn, Överlule fs (BD)	21 11 Adam Persson f. 1791-06-08 Degersel, Råne fs (BD) d. 1876-03-09 Svartbäcken, Överlule fs (S) —g. 1818-03-08 Anna Eriksdotter f. 1793-04-24 Brobyn, Överlule fs (BD) d. 1878-05-28 Svartbäcken, Överlule fs (S) 23 12 Jonas Persson f. 1789-03-27 Kågeträsk, Skellefte lfs (S) d. 1810-04-26 Kågeträsk, Skellefte lfs (S) —g. 1807-12-27 Brita Hermansdotter f. 1785-03-16 Frautjälen, Skellefte lfs (S) d. 1869-03-16 Nyträsk, Jörns fs (AC) 25 13 Jonas Johansson Söderberg f. 1795-06-12 Gummark, Skellefte fs (A) d. —g. 1819-09-24 Johanna Maria Ekstedt f. 1794-02-26 Hjoggböle, Skellefte fs (A) d. 27 14 Karl Gustaf Marklund f. 1797-07-14 Storkåge, Skellefte fs (A) d. —g. 1820-12-03 Ulrika Jakobsdotter f. 1799-01-20 Böle, Skellefte fs (AB) d. 29 15 Olof Persson f. 1797-09-22 Högheden, Skellefte fs (S) d. —g. 1824-03-05 Marta Jonsdotter f. 1804-04-04 Stavaträsk, Jörns fs (AC) d. 1847-10-10 Stavaträsk, Jörns fs (AC) 31
3 Hulda Maria Lindfors f. 1882-09-05 Högliden Jörns fs (AC) d. 1962-12-01 Svartbyn Överlule fs (BD) g. 1911-09-02	6 Petrus Persson Lindfors f. 1847-04-05 Ålund Jörns fs (AC) d. 1888-03-06 Högliden Jörns fs (AC) Dräng —g. 1876-03-04 Marta Fredrika Marklund f. 1858-04-20 Sundheden Jörns fs (AC) d. 1888-03-06 Högliden Jörns fs (AC)	6 Per Jonsson f. 1808-10-28 Kågeträsk, Skellefte lfs (AC) d. 1879-01-31 Ålund, Jörns fs (AC) —g. 1838-12-13 Mariana Desideria Söderberg f. 1821-05-27 Gummark, Skellefte lfs (AC) d. 1904-10-26 Högliden, Jörns fs (AC)	24 12 Jonas Persson f. 1789-03-27 Kågeträsk, Skellefte lfs (S) d. 1810-04-26 Kågeträsk, Skellefte lfs (S) —g. 1807-12-27 Brita Hermansdotter f. 1785-03-16 Frautjälen, Skellefte lfs (S) d. 1869-03-16 Nyträsk, Jörns fs (AC) 25 13 Jonas Johansson Söderberg f. 1795-06-12 Gummark, Skellefte fs (A) d. —g. 1819-09-24 Johanna Maria Ekstedt f. 1794-02-26 Hjoggböle, Skellefte fs (A) d. 27 14 Karl Gustaf Marklund f. 1797-07-14 Storkåge, Skellefte fs (A) d. —g. 1820-12-03 Ulrika Jakobsdotter f. 1799-01-20 Böle, Skellefte fs (AB) d. 29 15 Olof Persson f. 1797-09-22 Högheden, Skellefte fs (S) d. —g. 1824-03-05 Marta Jonsdotter f. 1804-04-04 Stavaträsk, Jörns fs (AC) d. 1847-10-10 Stavaträsk, Jörns fs (AC) 31

Kusken Avjon Boström, Arnold Lagerfjärd med rundkullig skärmössa

Skolskjutsar för 70 år sedan

Första skolarbetet från augusti 1938 fick jag bo på skolhemmet i Svartlå. Dit kom elever i Edefors kommun i Luledalen, vilka bodde långt från någon skola. Det var kort väg till skolan, där Ester Holmlund var lärarinna. Hon hade en bil DKW, kallad spånkorg. De två lägsta klasserna var i samma sal. Då det inte var bra på skolhemmet fick jag andra året gå i skolan i Östra Bovallen. Jag fick gå tre kilometer på morgonen, så också på kvällen. Första kilometern genom skogen i "Palmgrenshägnan". Lärarinnan Berta Lindomborg hade alla elever i samma rum, klasserna 2, 4 och 6. Vartannat år var det 1, 3 och 5. Det kallades nog B2-skola.

Hösten 1938 började vi i kyrkbyn Harads skola. Föräldrarna höll oss hemma första två veckorna för att pressa fram skolskjuts, vilket lyckades. Lärarinnan Emma Forsberg var litet elak åt mej för skolstrejken, som jag inte kunde rå för. Ibland skickade föräldrarna mig att göra postärenden i kapten Sundqvists gamla hus på platsen där Harads skola nu är. P.J. Sundqvist hade varit kapten på ångbåten Primus på Lule älv. Från posten gick man efter en mindre byväg mot skolan och passerade Anrietta (hon kallades så) Hanssons lilla bageri. Hade man då kanske 2 öre kunde man gå in och köpa den underbaraste bulle med gul kräm.

Stopp taxi

Hösten 1939 började andra världskriget. Det blev bensinransonering och taxiskjutsen kom bort. Nu kom hästen till heders. Avjon Boström, som 1931 flyttat från vår bagarstuga, körde oss med trilla. Vi kom på foto i Norrbottens-Kuriren, kanske 2 eller 3 september. När det blev snö kom Avjon med en gammal rissla. Då den var väl liten gjorde han en specialsläde, där vi låg under fårskinnsfällar.

Då och då fick vi åka taxi med olika åkare från trakten. Kanske fick de tag på lite bensin. Om någon av dem hade gengasaggregat minns jag inte. Bilskjutsen uteblev ibland. Då fick vi gå halvmilen hem, jag, Egon

Pettersson och Bert Mandergrahn. Ibland var det 35 grader kallt. Vi passerade mellan Betzéns och Öhlunds. Tant Öhlund sålde slickepinnar för 2 öre styck. Det hände, att vi kunde skrapa ihop 5 öre. Den snälla tant Öhlund gav oss då tre slickepinnar för våra fem öre!

Skolskjuts i Jokkmokks kommun

Vid den här tiden bodde Evert och Thyra Stenman i Brändheden och gick i skola i Koskats. Lärarinna var Berta Larsson och hennes man Albin Larsson körde barnen till skolan med häst. De fick sitta i en masonitkur, till att börja med utan eldstad. En gång var

det 30 á 40 minusgrader. Då åkte bara Thyra och hennes kusin Maud, de andra strejkade. Sen blev det en kamin med ett rör upp genom taket.

Evert berättar, att han och Manne Lidén steg på i en nedförsbacke. Albin stannade inte. Som fotsteg fanns ett "potatisgräv", som dom skulle sätta foten på, öppna dörren och hoppa in. Det fanns en skjutlucka, som kusken kunde öppna och titta in, om dom gastade för mycket.

På sommaren satt kuren på en lastvagn med gummihjul. På vintern var den på medar, troligen timmerkärlar. Thyra vill minnas, att det var två steg att kliva på när kuren var på vagnen.

En gång stod Märta Lidén bakom ett träd, när pojkarna skulle hoppa in. När kusken inte stannade sprang hon fram och röt till. Dom grälade, och en pojke sa: "Nog måste han ha varit arg, för han sa 'garata'!"

Henna och Thyra Stenman har berättat, att skolresan med häst inte bara var en kristidshistoria. Det ansågs troligen, att bilarna hade väl lång framkörning och att Albin Larsson behövde få tjäna pengar. Thyra anser, att dessa skjutsar pågick till slutet av 1940-talet. Hon menar att de fanns när hon började skolan 1938.

Arnold Lagerfjärd

Nya medlemmar

Vi hälsar följande nya medlemmar välkomna i föreningen

medl.nr.

Yngve Jansson	Övre Svartlå 525	961 98 Boden	0928 - 401 22	829
Göran Henriksson	Doppinggränd 6	974 55 Luleå	0920 - 656 11	830
Niklas Nyström	Kalkällvägen 14	961 96 Boden	0921 - 644 49	831
Hans Sandström	Kolonigatan 9 B	413 21 Göteborg	070 - 629 30 05	832
Hanna Tjikkom	Kungsgatan 13	961 61 Boden	070 - 272 35 64	833
Carl-Eric Nilsson	Flarken 5	961 91 Boden	070 - 632 07 31	834
Sven Larsson	Torpvägen 13	981 43 Kiruna	0980 - 165 05	835
Siv Nilsson	Drottninggatan 9, lgh 1204	961 35 Boden	0921 - 641 02	836
Eric Hällefors	Strandplan	961 34 Boden	0921 - 654 43	837

samt "nygamla" medlemmarna

Sandy Lindberg	Abramsvägen 36	961 96 Boden	0921 - 641 57	161
Inger Bäcklund	Lövbacken 11	961 95 Boden	0921 - 47 02 11	742

Adressändringar

Anna-Lena Rutström	Lulevägen 15 C, 1 tr	961 73 Boden	0921 - 517 54	616
Ingegerd Karlsson	Energivägen 10	961 96 Boden	0921 - 528 55	618
Börje Öberg	Parenjarka	982 60 Porjus	070 - 251 16 44	763
Ingalill Sevä	Kvarngatan 4	961 34 Boden	0921 - 652 70	783
Roger Häggström	Degernäs 26	961 95 Boden	0921 - 48 10 99	811

TACK

BÖFF

gratulerar dessa medlemmar
som fyllt jämna år under det
fjärde kvartalet år 2010

Benedicta Essén Oddbratt	Boden
Britt Wuolo	Boden
Britt-Marie Enberg	Boden
Elisabet Gustafsson	Gunnarsbyn
Henry Mattsson	Järfälla
Ulla Wikman	Boden
3:e kvartalet	
Berit Heikkilä	Boden

Ett varmt tack från BÖFF:s styrelse för alla de
gåvor och bidrag vi fått:

Anita Sjöqvist	Boden
Björn Fredriksson	Boden
Carina Schylander	Boden
Göte Sundberg	Boden
Ingrid S. Larsson	Boden
Ragnhild Rönnbäck	Luleå
Ulla Wikström	Boden

samt till de som gett bidrag i Internet/mikrokort-
sparbössan.

Begränsad eftersändning
Vid definitiv eftersändning
retur med den nya adressen till:

B Föreningsbrev

Boden Överluleå
ForskarFörening
Boden-ANAN
Idrottsgatan 2 D
961 64 Boden

Försäljning

BÖFF har ett antal läsapparater, mikrokort och mikrofilmer till salu. Ta kontakt med Björn Fredriksson tel 0921 - 653 15 eller 070-629 53 15 för vidare information!

Släktbok

Vi håller på att sammanställa en krönika över släkten Thingvall, så vi vädjar till Er som har dessa rötter att höra av Er snarast möjligt, om Ni vill finnas med i boken. Den blir, som det är i nuläget, på ca 250 sidor och vi planerar tryckning av boken nu i mars. Om Ni är intresserade av den, kan den förhandsbeställas redan nu hos Eila eller Björn Fredriksson.

CD-skivor till salu

Bodens kommun, Överluleå födda och vigda 1831-1939, döda 1831-1946 + Edefors, födda och vigda 1890-1939, döda 1890-1946 + Boden stad, födda och vigda 1920-1939, döda 1920-1946 + Gunnarsbyn, födda och vigda 1927-1939, döda 1927-1946 (Förbundsprogrammet) 300:-/medlem och 400:-/icke medlem

Nederluleå, födda 1696-1860, vigda 1706-1860 och döda 1706-1900 (Excel) 150:-

Råneå, födda, vigda och döda 1693-1900 (Excel) 270:-

Mantalslängder Luleå sn och Luleå stad 1642-1705 + Jordeböcker Luleå sn 1632-1699 (Fotade original) 150:-

Älvsborgs lösen Luleå sn 1571 (Word) 150:-

Nationaldagsfotograferingen år 2000, 41 bildspel med 3 049 foton (Extra Film) 350:-